

Povešť o Považskom hrade I.

Alojz Medňanský

15. mája 2019 ✚ Kultúra

Mocný, slávny a obávaný bol v pätnástom storočí rod rytierov z Podmaníc. V bázní a strachu držali nielen Považie, kde mali svoje sídlo, ale aj susednú Moravu a Sliezsko, kam často podnikali lúpežné výpravy. Vlastnili veľa hradov vybudovaných na najvyšších vrcholoch Karpát, ktoré sa v severnej časti Trenčianskej stolice už mocne dvíhajú do výšav. Podaktoré im prináležali podľa rodového práva, no väčšinu z nich násilím uchvátili právoplatným majiteľom. Rupy zručaných pevností, podobné orlím hniezdam, hrozivo čnejú ponad vysoké vrcholce hôr, no obdiv nad odvážnym ľudským dielom čoskoro vystrieda hrôza, ktorú nevoľky vzbudia spomienky na ne jeden zločin spáchaný v týchto múroch. Rytierom popri rozsiahlych majetkoch nechýbali ani vazali a v časoch všeobecnej záľuby v zbojstvách ani spoločníci. Ich výčiny sa tak neobmedzovali iba na malé zlodejské kúsky, ale podobali sa riadnym vojenským výpravám. Tak roku 1466 tiahol Blažej Podmanický s Bielkom z Lednice na Moravu, vyplienil a spálil kláštor vo Vizoviciach, spustošil celé okolie a vyčíňal tak strašne, že súčasníkmi i potomstvom zaznávaný kráľ Juraj Poděbradský vlastnoručne napísal list svojmu zaťovi, veľkému Korvínovi, a žiadal ho o pomoc, hoci krátko predtým Matúš Sternberg a Heinrich Lipa, hlavný maršal Čiech, podnikol podobnú lúpežnú výpravu do Uhorska.

V domácej histórii sa však oveľa väčší preslávili vnuci tohto Blažeja, bratia Ján a Rafael Podmanickovci. Toto obdobie, pre Uhorsko navždy poľutovaniahodné, veľmi žičilo ich násilenským. Bolo síce opakom „bezcisárskych čias“, ktoré tak neopakovateľne ospieval nesmrteľný Schiller, no aj ono sa vyznačovalo hroznými pomermi. Uhorsko nebolo bez kráľa, ba čo viac, malo dvoch kráľov, predsa však „nebolo sudcu na zemi“. Ferdinanda I. pritláčal mocný Zápoľský a jeho strašní spojenci Turci, nemohol teda čeliť rozvratu a nečestným výčinom stúpecov obidvoch strán, lebo kým obaja králi bojovali o korunu, stúpenci pod zámienkou, že bránia práva svojich panovníkov, pokojného občana načisto priviedli na mizinu.

Bratia Podmanickovci neslýchane využívali tieto bezprávne časy. Naostatok si podrobili celé horné Považie, pomenovali ho Žilinskou stolicou a opanovali ho bezuzdnou svojvôľou. Proti utláčateľom sa ozývali hlasité ponosy a kráľ poslal bratom viacero výstražných listín, až napokon, keď nedosiahol nápravu, roku 1542 uvrhol na nich kliatbu. Ani tak sa však nič nezmenilo. Chýbala moc, ktorá by rozkazom bola dala potrebný dôraz, a bratia, ustavične úzko spriaznení, ďalej odolávali každému útoku. Náhoda napokon spôsobila, že sa prudko pohádali, na život a na smrť rozhnevali a roku 1545 sa museli podvoliť kráľovskej moci.

Stalo sa to takto: Sedeli si raz bratia vo svojom Považskom hrade. Vonku sa už ohlasovalo drsnejšie počasie, keď sa výpady robia ťažšie, nuž sa rozhodli, že rýchlo podniknú jednu výpravu a tým pre ten rok skončia. Ján mal ešte navštíviť susednú Moravu, Rafael Sliezsko. Sotva plán ukuli, už o ňom vedeli vazali a spojenci, ktorí potom všetkým kumpánom v obidvoch provinciách oznámili, že rytieri čoskoro prídu a priateľsky ich pozývajú. Všetko sa pripravilo za niekoľko dní. Bratia si pri hradnej bráne rozdelili mužstvo a každý sa vydal na cestu so svojím sprievodom. Šťastie často prisluguje neprávosti a na tejto výprave sa výnimočne usmialo na Rafaela. Neďaleko Jablunkovského priesmyku natrafil na koč, chránený ozbrojenými rytiermi. Cestoval v

ňom pán Juraj z Lasinkovíc, starý, vážený sliezsky pán, a jeho dcéra Hedviga. Rota nášho lúpežného rytiera koč prepadla, veď na násilie boli vždy pripravení a využili každú príležitosť, ktorá sľubovala výnosný úlovok. Sluhovia statočne bránili svojho pána, ba aj pán Juraj napriek vysokému veku tasil meč. Útočníkov však bolo priveľa a pána z Lasinkovíc ťažko poranili. V bezvedomí klesol na zem, rytieri premohli obrancov a vyvliekli z koča Hedvigu, ktorá od hrôzy zamdlela.

Rytier Rafael nikdy nepoznal nežnejšie city, no pri pohľade na krásne dievča v ňom odrazu skrsla mocná náklonnosť a nevedel sa jej ubrániť. Kým jeho spoločníci plienili, on sa stoj čo stoj usiloval dievča vzkriesiť a napokon sa mu to horko-ťažko podarilo. Hedviga otvorila oči, no keď videla, že otec je mŕtvy a ona v rukách zbojníkov, zhrozene vykrikla. Rytier však nedbal na jej slzy, prinútil ju nasadnúť na voľného koňa a uháňal s ňou do svojho skalného hniezda. Dorazil na miesto ešte v tú noc. Zajatkyňi dali síce jednu z najlepších izieb, ale starostlivo ju zamkli. Kľúč opatroval sám hradný pán. Ranený nešťastník zatiaľ precitol z mdlôb. Nahý, načisto zúbožený sa s námahou privliekol k najbližšej chatrči a úpenlivo prosil o pomoc. Dlho nik k nemu neprichádzal, lebo strach a hrôza pred vyčíňajúcim vojskom, ktoré sa hnalo krajom, zaplašili ľudí do najskrytejších kútov obydľia. Keď sa napokon presvedčili, že sa nariekajúceho nemajú čo báť, napochytre ho obviazali a zaodeli. K príbuzným vypravili posla so správou, aká nehoda stihla starého pána, a s odkazom, aby žiadali pomoc zo susedného Těšína. Onedlho pricválal syn, udatný mladík, ktorého sa zvest' nesmierne dotkla. Dal previezť chorého otca do mesta a prisahal, že nebude mať pokoj, kým sestru neoslobodí a príkorie krvavo nepomstí.

Zbojník Hedvigu starostlivo strážil. Iba jedna starena mohla v určený čas do izby vstúpiť a dievča v najnutnejšom obslúžiť. Hneď nato izbu pevne zamkli, no tým slobodnejšie narábala s kľúčom rytier. Krásna zajatkyňa sa mu hrdinsky vzpierala, to však iba stupňovalo jeho vášeň až do nepríčetnosti. Čoraz naliehavejšie jej núkal svoju lásku, ale márne. Rytierovo srdce, rozpoltené nehou a zúrivosťou, nevedelo sa rozhodnúť. Hneď chcel násilím získať, čo nedosiahol úpenlivou prosbou, hneď zasa dúfal, že sa dievčaťu zapáči vytrvalosťou a Hedviga bude opätovať jeho lásku. Dokonca uvažoval aj o tom, že sa s ňou ožení, hoci vedel, že ho brat i všetci kumpáni vysmejú, a to by nebol zniesol. Lomcovali ním najprotichodnejšie vášne, bol rozladený a skleslý, ani sám dobre nevedel, čo chce. V takomto stave ho zastihol brat, ktorý sa vrátil z výpravy na Moravu. Vtiahol do hradu ako zvyčajne s jasavým, radostným krikom, ale nik ho nevítal. Mrzutý, nevrlý Rafael len ťažko skrýval nevôľu nútenou prívetivosťou. Ján sa neobvyklému bratovmu správaniu veľmi čudoval. Keď Rafael na všetky jeho otázky len stroho odpovedal, surovo zakliakal a pobral sa do svojho príbytku. Tu mu jeden zbrojnoš nadštrkol, že od výpravy do Sliezska, odkedy je na hrade zajaté dievča, nie je s pánom všetko v poriadku.

Ján sa s hlasitým smiechom vrátil k bratovi, že si z jeho roznežneného srdca surovo utiahne. Rafael si však výsmech vážne vyprosil a vyhrážal sa, že zabudne na bratskú svornosť, ak by doľho na tomto citlivom mieste ešte dobiedzal. Bratova čudná reč Jána celkom zmatla a nadtľho zmĺkol. Rád by bol videl dievča, ktorého pôvab tak zmenil jeho brata, inokedy takého tvrdého, a zvedavosť napokon pre mohla všetky jeho ostatné pocity. Keď mu Rafael úporne bránil vojsť k zajatkyňi, surovo sa pohádali. Ján sa dovoľával spoločného vlastníctva každej koristi, čiže aj na dievča má neodškriepiteľné právo. Rafael však chcel v tomto prípade urobiť výnimku. Nik nechcel ustúpiť. Dohadovali sa čoraz útočnejšie a zatrpknutejšie, ba Ján tasil aj meč, aby podľa mravov tých čias pridal svojim dôvodom chýbajúci dôkaz, vtom však pribehli druhovia a rozhnevaných bratov oddelili. Odmietnutý rytier strašne zúrila. Nevedeli ho utešiť ani plné džbány, ani

dohováranie priateľov. Keď neskôr ušľachtilý vínny mok začal na spoločnosť účinkovať, rázne vstal, lebo sa pevne rozhodol, že brata prinúti podvoliť sa podobrotky či pozlotky. Rafael sa mylne domnieval, že brata zdržia opití kamaráti, a znovu sa zakrádal k nešťastnej Hedvige, aby na ňu naliehal prosbami a návrhmi. Ján ani dobre nevedel, kam brat šiel, náhlil sa za ním a rýchlo vkročil do izby, kde bývala zajatkyňa.

Rafael sa hneval, že ho ktosi tak neprihodne ruší, a keď vo vstupujúcom spoznal brata, strašne sa rozzúril. Načisto stratil rozvahu, mocne udrel protivníka päťou do hrude a chcel ho zaškrtiť. Nemenej mocný Ján však chmatol zúrivca a už sa obaja kľbčili a zo všetkých síl sa usilovali jeden druhého premôcť. V pevnom objatí spadli na zem a znovu sa hlava-nehlava začali mlátiť. Hedvigu vydesil vražedný výjav, jej krik sa ako ozvena niesol popod hradné klenby. Keď pribehli ľudia a zbadali na zemi pánov, ako urputne zápasia, len s námahou sa im podarilo uvoľniť ich mocne zakliesnené ruky. Potom ich prskajúcich od zúrivosti a napoly zamdletých zanesli každého do jeho izby. Až teraz zblkla medzi bratmi smrteľná nevraživosť. Keď raz prepukne prudká vášeň, prekročí všetky medze. Už nenačúva hlasu zmierlivosti, len krv, čo aj bratská krv, upokojí rozbúrenú myseľ. Sotva svitlo ráno, poslal Ján bratovi rukavicu s výzvou o tri dni bojovať na život a na smrť.

pokračovanie v II. časti

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/povest-o-povazskom-hrade-i/>